

Kuntaliiton hallituksen tavoitteet budjettiriihessä 2022

Budjettiriihivaatimukset

Syksyn budjettiriihi on pääministeri Sanna Marinin hallituskauden viimeinen budjettiriihi. Koronaelpyminen kannattelee yhä talous- ja työllisyyskehitystä, mutta julkista sektoria haastavat vaimeneva talous- ja verotulokehityskasvu, pula osaavasta työvoimasta, mittavat kustannuspaineet, lisääntyvät palvelutarpeet, varautuminen sekä infraan liittyvät korjaus- ja investointipaineet.

Julkisen sektorin liikkumavara on kutistunut kuluvalle hallituskaudella entisestään Koronapandemian sekä Venäjän aloittaman sodan seurausten vuoksi. Tilapäistä suojelua Suomesta hakeneiden henkilöiden määrän arvioidaan nousevan tänä vuonna noin 50 000–60 000 henkilöön.

Kriisit ja epävarmuus heijastuvat monin tavoin koko kuntakenttään. Pandemian jäljet erityisesti terveydenhuollossa, lasten ja nuorten palveluissa sekä joukkoliikenteessä kasvattavat työmäärää ja kriisien taloudellista iskuja edelleen.

Epävarmuutta liittyy myös vuoden 2023 alussa toteutuvaan kaikkien aikojen mittavimpaan julkisen sektorin uudelleenjärjestelyyn: hyvinvointialueuudistukseen. Näiden suurten muutosten keskellä valtion kuntapolitiikan vakaus ja ennakoitavuus sekä sitoumuksista kiinni pitäminen ovat nyt erityisen tärkeitä.

Kunnat ovat selviytyneet vaikeasta tilanteesta toistaiseksi hyvin. Tätä on edesauttanut se, että valtio on omilla sitoumuksillaan puskuroinut koronan ja Ukrainassa käytävän sodan iskua kuntien talouteen. Kuntatalouden tilinpäätösanalyysi vuodelta 2021 näyttääkin vahvoja tunnuslukuja. Kuntien verotulot ovat olleet poikkeuksellisen hyvällä tasolla myös alkuvuonna 2022.

Koko julkista taloutta vaivaa kuitenkin rakenteellinen tulojen ja menojen epätasapaino, sillä julkisyhteisöjen velkaantuminen ei taitu ennustevuosina lainkaan. Kuntatalouden ennakoitaan pysyvän vuonna 2023 vahvana kertaluonteisten poikkeustekijöiden vuoksi, mutta sen jälkeen lukuisat taloudelliset ja yhteiskunnalliset paineet välittyvät voimallisesti myös kuntien talouteen. Hyvinvointialueuudistuksen jälkeen kuntien mahdollisuudet sopeuttaa talouttaan kaventuvat.

Tulevien vuosien poukkoilevan kuntapolitiikan välttämiseksi julkisen talouden menopaineita on hillittävä. Kestävä julkinen talous on kuntatalouden etu. Hyvinvointialueiden onnistuminen sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen palveluiden järjestämisessä kustannusvaikuttavasti luo vakautta ja ennakoitavuutta kuntatalouteen sekä pienentää kuntien valtionosuusleikkausten tai epäonnistuneiden säästöesitysten riskiä. Siksi sellaisiin kuntien tulojen uusiin lisäyksiin, jotka toteutuvat muun julkisen talouden kustannuksella, tulisi suhtautua pidättyvästi.

Kuntaliiton keskeisimmät ehdotukset budjettiriihilinjauksiksi vuodelle 2023:

- Valtion on pidettävä kiinni lakisääteisten ja hallitusohjelman sitoumusten täyt-
tämisestä kunnille. Valtionosuuksien indeksikorotukset, veroperustemuutosten
menetysten sekä uusien ja laajenevien tehtävien kompensoinnit ja muut lain-
säädännön edellyttämät tarkistukset tulee tehdä lain edellyttämällä tavalla.
- Kunnille on korvattava koronapandemiasta aiheutuvat välittömät terveysturvalli-
suuden menot täysimääräisesti vuonna 2022.
- Jotta kiinteistöverotuloja voidaan periä sekä veronmaksajien että veronsaajien
kannalta oikeudenmukaisemmin ja tarkemmin, pitkään valmisteltu kiinteistöve-
rouudistus on saatava valmiiksi tällä vaalikaudella.
- Teiden ja ratojen korjausvelkaa ei tule kiihdyttää budjettileikkauksin. Perus-
väylänpidon lisäksi tulee huolehtia kehittämisinvestointien rahoitustason ennus-
tettavuudesta vähintään Liikenne 12 -suunnitelman mukaisesti. Kaupunkiseutu-
jen kehittämisen kustannuksiin on varauduttava. MAL-sopimusten jatko sekä
valtion rahoituksen riittävä taso on turvattava. Fossiilittoman liikenteen tiekart-
taa tulee toteuttaa myös kestävä liikumisen osalta. Valtiontukia kävely- ja
pyöräilyinfraan ja joukkoliikenteeseen tulee nostaa. Ilmastotavoitteiden saavut-
tamiseksi joukkoliikenteen rahoituskriisiin tarvitaan edelleen koronatukea.
- Raaka-aineiden ja energian maailmanmarkkinahinta on yhä korkea, mikä aiheut-
taa julkisen sektorin kustannuksiin merkittävän ja mahdollisesti pitkäänkin jat-
kuvan lisäkustannuksen. Pysyviä lisäkustannuksia kunnille aiheuttavat myös
kasvava sääntely ja lainsäädäntöuudistukset, joissa esitetty rahoitus ei kata ko-
konaisuudessaan toimeenpanon kustannuksia. Kuntien velvoitteiden rahoituk-
seen pitää tulevana vuosina kiinnittää riittävästi huomiota.
- Julkisen sektorin menopaineita ei tule lisätä laajentamalla kuntien tai hyvinvoin-
tialueiden sääntelyä, tehtäviä tai velvoitteita eikä myöskään tiukentamalla pal-
veluihin liittyviä mitoituksia. Pysyviä tehtävien laajennuksia ei tule rahoittaa ker-
taluonteisilla elvytysrahoilla. Eduskuntaan vietävän lainsäädännön taloudelliset

vaikutukset on arvioitava realistisesti, ja julkisen talouden suunnitelmaan on varattava niille riittävä rahoitus.

- Kustannuksia kunnille aiheuttavat myös tarpeettoman yksityiskohtainen sääntely tai keskitetyt, tehottomat ratkaisut, joilla estetään paikallisen toiminnan kustannustehokas organisointi. Näin on tapahtumassa esimerkiksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmäehdotuksessa. Vihreän siirtymän tavoitteiden toimeenpanossa kunnilla tulee säilyä mahdollisuus valita kustannustehokkaimmat, paikallisiin olosuhteisiin parhaiten sopivat päästövähennyskeinot. Valtion normiohjausta on vähennettävä.
- Kuntien rahoitusvastuu perustoimeentulotukeen tulee poistaa mahdollisimman pian hyvinvointialueuudistuksen käynnistymisen jälkeen. Vuonna 2021 kuntien ja valtion puoleksi rahoittama perustoimeentulotukisumma oli yhteensä 669 miljoonaa euroa.
- Osaavan työvoiman saatavuus on muodostamassa yhä kriittisemmäksi pullonkaulaksi niin kunnille kuin yrityksillekin. Työvoimapulaa tulee helpottaa nopeilla toimilla lisäämällä eri alojen, esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen, aloituspaikkoja.
- Hyvinvointialueuudistuksen toimeenpano synnyttää muutuskustannuksia myös kunnille esimerkiksi kunnan hallinnon, tukipalveluiden ja ICT-ratkaisujen uudelleenjärjestelyiden kautta. Sellaiset uudistuksesta aiheutuvat kustannukset, joihin kunnat eivät voi itse vaikuttaa, on korvattava täysimääräisesti.
- Kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti on pienentynyt vuosien mittaan merkittävästi. Myös lukio- ja ammatillisen koulutuksen ylläpitäjärahoitusta on leikattu. Julkisen sektorin velvoitteet tulee rahoittaa kustannukset kattavalla yleiskatteellisella rahoituksella, eikä pysyvien velvoitteiden rahoittamiseen tule käyttää määräaikaista rahoitusta.